

על ביקור שרשים בפולין

מאת
יצחק עציון

מוקדש לזכרם של הורי ילידי העיירה וולברום

פרק א: הקדמה

הורי ז"ל, נעמי (לבית שטרק) וישראל צוויגנבוים, נולדו וגדלו בעיירה קטנה בשם וולברום שבפולין. הם היו חברים מנוער ושניהם הגיעו לפלסטינה-א"י לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה

אבי ישראל צוויגנבוים בשנות העשרים לחייו ואימי נעמי לבית שטרק ביום הולדתה ה 62

סבי מצד אימי, ישראל שטרק, הגיע לפלסטינה כחלוץ ב 1920 וניסה להתבסס בארץ כדי להביא לכאן את אשתו, רבקה לבית ריכט, ושני ילדיו הקטנים (אימי שהייתה אז בת ארבע ואחיה הצעיר דוד בן השנתיים) שנשארו בינתיים בוולברום. עקב קשיים כלכליים שב סבא לאחר ארבע שנים בפלסטינה לוולברום ועסק שם בהוראת השפה העברית.

סבי מצד אבי, חיים יצחק צוויגנבוים, היה יהודי דתי ציוני שחינך את עשרת ילדיו והכינם לחיים בארץ ובשנת 1934 עלה לפלסטינה ובנה את ביתו בקרית חיים. אבי הצטרף למשפחה שנתיים מאוחר יותר ב 1936 משום שבעת עלייתם לא הצליחו להשיג עבודה או אישור עליה. בשנת 1939 הצליח אבא להשיג אישור עליה לאימי והביא גם אותה לכאן. בארץ היו לאבי עוד שלשה אחים ושלוש אחיות ורובם התגוררו בקרית חיים: דודתי חנה ובעלה יעקב וולפסון שהיו חשוכי ילדים התגוררו בקרית חיים המערבית ברחוב מ"ד. דודי אברהם ואשתו פנינה התגוררו ברחוב י' עם שני ילדיהם אורי וזיוה. דודי בנימין ואשתו אלה התגוררו ברחוב ו' עם בתם עמליה, והורי, אני ואחי הצעיר דוד התגוררנו ברחוב י"א יחד עם סבתי מצד אבא, דבורה פרידלה לבית גולדברג, שהתאלמנה מסבי לפני שנולדתי ונקראתי על שמו. שתי אחיות נוספות של אבי רבקה ומרים התגוררו בתל אביב ובחיפה ואחי הצעיר גרשון התגורר בקיבוץ עין דור. בסך הכל היו לשלושת אלו שישה ילדים: דרורה בתל אביב, רינה ויהושוע בחיפה, ודליה אסף ודודו בעין דור, כך שמצד אבי היינו בארץ משפחה רחבה שכללה אחד עשר בני דודים.

מזלה של אימי לא שפר עליה וכל משפחתה הקרובה נספתה בשואה. אחיה גויס לצבא הפולני כדי להלחם בגרמנים והוריה בחרו שלא לעזוב את פולין בלעדיו. מאימי שמעתי בילדותי מעט סיפורים על חייה בפולין ועל הוריה אך מאבי אחיו ואחיותיו קלחו הסיפורים בשטף בכל מפגש משפחתי שהיה בדרך הטבע רב משתתפים.

על ההיסטוריה של העיירה וולברום ועל חיי היהודים בה ניתן ללמוד משהו מהספר "וולברום עירנו" שנכתב על ידי חברי קהילת יוצאי וולברום שהצליחו להגיע לארץ ושמו על קשרים הדוקים ביניהם. פרקים מהספר שתורגמו לאנגלית ניתן למצוא באתר:

<http://www.jewishgen.org/yizkor/wolbrom/Wolbrom.html>

מסיפוריהם הרבים של אבי, דודי ודודתי למד הדור השני של בני הדודים רבות על ההיסטוריה המשפחתית. סב אבי היה יהודי אמיד בוולברום שעסק בסחר ביצים אותן היה מייצא מוולברום לברלין בגרמניה. גם סבי עסק באותו המקצוע והסיפורים שהרשימו במיוחד אותנו הילדים היו התיאורים של בית המשפחה בוולברום שבמרתפו נאספו הביצים לקראת שילוחן לגרמניה. הביצים נרכשו מהאיכרים שבסביבה בעונת הקיץ בה הייתה הטלה רבה ומחירן היה נמוך. ביצים אלו שוקעו בתוך בריכות מי סיד שהיו במרתף הבית וכך השתמרו טריות עד לעונת החורף שבה פסקה ההטלה, מחירן התייקר, וניתן היה למוכרן לגרמנים ברווח נאה. עקרון השימור התבסס על העובדה שהסיד סותם הרמטית את הנקבוביות המצויות באופן טבעי בקליפת הביצה. בכך נמנעת חדירת אויר אל תוך הביצה ונמנע חמצונה הגורם לקלקול. מתברר ששיטה "פרימיטיבית" זו יעילה יותר מקירור שכן כיום ניתן להאריך חיי ביצים בחודש נוסף על ידי שמירתן במקרר לעומת הטבילה בסיד ששמרה אותן טריות מספר חודשים לא מועט. גם אבי למד מאביו את רזי המקצוע והיה מומחה לא קטן לביצים. תקופת מה לאחר עלייתו לארץ גויס לעבודה בחברת "תנובה" שם עבד במחסן הביצים. זכורני כילד שאבא היה מסוגל לאחוז בכל כף יד שלוש עד ארבע ביצים, להניען באמצעות אצבעותיו ולזהות על פי צלילי נקישתן זו בזו את אלו שקליפתן סדוקה. כמו כן ידע לזהות ולהפריד ביצים מופרות על ידי התבוננות בהן מול מקור אור והבחנה בכתם הדם הזעיר שמצוי בתוכן.

ביצה מופרית

בעקבות הסיפורים הרבים על וולברום ראינו בדמיונו בית גדול עם מרתף ענק וחצר רחבה שאליה מגיעים איכרי הסביבה בעגלותיהם ופורקים מטעני ביצים. גם דמיינו כיצד אלו שוקעו בתוך הבריכות שבמרתף אליהן מוזרמים מהחצר מי הסיד באמצעות פתחים מיוחדים בקירות הבית. כמובן שהיו עוד סיפורים רבים על לימודיו של אבא ואחיו ב"חדר" בו הרביץ בהם המלמד תורה, על כיכר העיירה, השוק שבה ובתי הכנסת שלה, על היערות שסבבו אותה והנהר שזרם בקרבתה. מכיוון שמשפחת אבי לא חוותה את איימי השואה, שלא פסחה כמובן גם על יהודי וולברום, נשמע הכל כמעט אידילי. אמנם היו גם סיפורים על אנטישמיות אך אלו היו בטלים בשישים לעומת התיאורים הצבעוניים על חיי קהילה עשירים של יהודי וולברום שהוו רוב מכריע של תושבי העיירה.

לפני מספר שנים, לאחר שלא נותר יותר בחיים אף אחד מאחיו ואחיותיו של אבי, יזמתי מפגש של כל בני המשפחה לדורותיהם. המפגש הפך בינתיים למסורת נעימה. מידי שנה באביב נאספים אלו מבני הדודים, שעדיין עמנו כאן, ילדיהם ונכדיהם ומרבים לספר ביציאת וולברום ובהיסטוריה המשפחתית שלנו. לאחרונה גם לקח על עצמו הדור של ילדינו משימה של הכנת עץ משפחה שהולך ומסתעף. וכאן אני מגיע לעיקר הסיפור.